

POTŘEBA SENIORŮ „BÝT INFORMOVÁN“

Radmila Burkovičová¹, Daniel Hanuš², Ondřej Šimik¹

¹Ostravská Univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra preprimární a primární pedagogiky, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava, Česká republika

²Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce, Na Příkopě 584/29, 110 00 Praha 1, Česká republika

Podáno: 23. 10. 2023, Přijato: 12. 8. 2024

Link to this article: <https://doi.org/10.11118/lifele20241402101>

To cite this article: BURKOVIČOVÁ RADMILA, HANUŠ DANIEL, ŠIMIK ONDŘEJ. 2024. Potřeba seniorů „být informován“. *Lifelong Learning - celoživotní vzdělávání*, 14 (2): 101–126.

Abstrakt

Cílem článku je prezentovat výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, zda senioři mají vůbec potřebu získávat informace, ze kterých oblastí a ze kterých oblastí trvale, a získaná data vyhodnotit z hlediska pohlaví a výše vzdělání respondentů. Metodou bylo dotazování, prostředkem dotazník. Soubor byl složen ze 112 žen a 55 mužů ve věkovém rozmezí 61–70 let. Data byla vyhodnocována programem PAST – PAleontological STatistics, testem dobré shody chí-kvadrát, znaménkovým schématem kontingenční tabulky a Kramerovým V-koefficientem. U získaných dat všech tří výzkumných otázek se potvrdila HA, že mezi seniory a seniorkami z výzkumného souboru je potřeba informací, co se týče oblastí, rozdílná, oblasti jsou rozdílné i z hlediska dosaženého vzdělání respondentů a rozdíl je i v oblastech vědeckého poznání, z níž mají potřebu získávat informace trvale.

Klíčová slova: senior, potřeba, informace, oblast, pohlaví, vzdělání

NEED TO “BE INFORMED” AMONG SENIORS

Abstract

The objective of this paper is to present the results of a research aimed at finding out whether seniors feel any need to obtain information at all, from which areas/fields, and from which fields on a permanent basis; to evaluate the data obtained in terms of gender and educational level of the respondents. The method used was interviewing, with the questionnaire as a mean. The sample consisted of 112 women and 55 men aged 61–70 years. The data were evaluated using the PAST - PAleontological STatistics program, chi-square goodness-of-fit test, sign contingency table scheme and Kramer's V coefficient. The data obtained from all three research questions, confirmed the H_A that there is a difference in the need for information between male and female seniors in the research population in terms of fields, the fields are also different in terms of the educational attainment of the respondents, and there is also a difference in the fields of scientific knowledge from which seniors feel the need to obtain information on a continuous basis.

Keywords: senior, need, information, field, gender, education

1. ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ PROBLEMATIKY

Život člověka spěje stárnutím ke stáří. Vymezování, standardizování stárnutí a stáří, jejich pojmání ze společenského hlediska, prolínání společenskými systémy a faktory týkajícími se osobního života jsou sociální konstrukty spojené s objektivním přístupem a subjektivním náhledem (Čevela, Čelevová, Kalvach *et al.*, 2014). Stárnutí můžeme považovat za životní umění žít, prožívat dostatečně a plnohodnotně svůj život v celé jeho šíři a zároveň žít v přítomnosti jako průniku života minulého a budoucího (Farková, 2009).

Stáří je pozdní fází přirozeně dlouhého života a vyznačuje se určitými charakteristikami, které mohou, ale také nemusí být ve shodě (Hartl & Hartlová, 2015;

Sak & Kolesárová, 2012). Podle Langmeiera a Krejčířové (1998) nastává od 66 let jedince, Ondrušová (2011) uvádí, že nejobvyklejší věkovou hranicí je věk 60–65 let. Kromě chronologického věku se ve společnosti také v obecné rovině hovoří o pozdějších životních fázích a s nimi spojených generačně podmíněných zkušenostech, a není tak nutné tuto skupinu kategorizovat dle chronologického věku (Kuchařová, Barvínková, Höhne *et al.*, 2019).

Člověk, o němž říkáme, že je starý, je senior. Podle Ondrušové (2011) se jediným objektivním faktorem při posuzování toho, kdo je senior, stal kalendářní věk jedince. Je relativně jednoduše statisticky zachytitelný, i když s prodlužující se délkou života bude nezbytné věkovou hranici revidovat (Ondráková, 2012). Jako senior je však také označován nejstarší a zpravidla vážený člen nějakého společenství (Haškovcová, 2012).

Jeden z pohledů na stáří se děje optikou změn sociální situace jedince, kdy za počátek stáří můžeme považovat odchod do důchodu, obavy z blížící se smrti v zrcadle ztráty blízkých osob a vrstevníků nebo přesídlení z místa trvalého bydliště do ústavních zařízení apod. (Giddens, 2013). Způsob průběhu života, tedy prodělané nemoci, stresové situace související s poruchami mezilidských vztahů, dosažený stupeň vzdělání, tělesná, psychická a intelektuální aktivita či pasivita určují funkční věk (Farková, 2009). Lidé, kteří si do vysokého věku udrží duševní i fyzickou výkonnost a k tomu jsou schopni tvořivého přístupu k životu, naplňují definici tzv. úspěšného stárnutí (Koukolík, 1995). Mezi seniory, stejně jako mezi ostatními lidmi, zaznamenáváme v zájmech i potřebách, v psychických a kognitivních schopnostech a dovednostech značné rozdíly (Beneš, 2003).

I se stářím se pojí nutnost saturace potřeb člověka. Za jednu z nejuznávanějších koncepcí potřeb člověka se považuje klasifikace A. Maslowa (2000). Reprezentuje pojetí potřeb jako základního aktivizačního činitele. Kollárik (1993) rozeznává dvě skupiny potřeb, a to sociální potřeby člověka a potřebu činnosti, práce a výkonnosti, Mlýnková (2011) dělí potřeby seniorů na fyziologické, duchovní a vyšší, mezi něž řadí potřeby vzdělávací. Přístup založený na potřebách je jedním ze tří alternativ tzv. přístupu založeného na právech (Bílková, Šimáčková, & Tymofeyeva, 2022, s. 3).

S potřebami souvisí aktivita člověka, tedy i seniora, a liší se podle toho, kde senior žije. Odlišnou situaci identifikujeme u seniora žijícího samostatně, či naopak v rodině, odlišná je i u seniora žijícího ve městě, nebo ve vesnickém prostředí (Veteška, 2017). V společenské oblasti představuje aktivní stárnutí výzvy v různých oblastech – v zaměstnání, v otázkách zdraví, v sociální

inkluzi, ve vzdělávání nebo v dopravní dostupnosti (Walker, 2006, s. 78–93). Myšlení, chování i jednání lidí je ovlivněno informovaností, což je schopnost člověka získávat, uchovávat a vyhodnocovat informace a využívat ty, které jsou prospěšné pro jeho fungování (Hartl & Hartlová, 2015). Když jedinci chybí znalosti nebo dovednosti, které mají význam pro jeho další existenci, pro zachování psychických, fyzických nebo společenských funkcí, jedná se o potřeby vzdělávací (Palán, 2002, s. 234). Jimi u seniora rozumíme touhu a snahu dozvědět se něco nového v oboru, jímž se v pracovním životě zabýval, vzdělávat se v oboru, který patřil a stále patří mezi jeho koníčky (Homolová & Vašašová, 2019). Vzdělávací potřebu je tedy možno chápat jako negativně působící dysbalanci, zapříčiněnou pocíťovaným deficitem či potenciálem vztahujícím se ke společenským, občanským i profesním rolím (Řezáčová, 2015, s. 32). Teoretické koncepce sociálně-edukační práce se seniory, které se v posledních pětadvaceti letech změnily, se týkají zejména neformálního vzdělávání a osobnostního rozvoje v rámci univerzit a akademií třetího věku (Veteška, 2017).

Za účelem tvorby individuálně požadovaného a potřebného vzdělávání seniorů analyzovala jejich vzdělávací potřeby Kováčová (Prusáková, 2007). Határ (2017) výzkumem prokázal, že potřeba seniorů dále se vzdělávat významně souvisí s úrovní dosaženého vzdělání. V souvislosti se zneužíváním seniorů a špatným zacházením s nimi jejich vzdělávací potřeby a zájmy studoval Child (1996). Blackburnová (2010) hodnotila potřeby seniorů v oblasti bezpečnosti potravin a výživy. Výživové potřeby seniorů zkoumal i Blumberg (1997).

Gierek (2017) se zaměřil na potřebu společenského života, činnosti seniorů a trávení volného času a na způsoby uspokojování těchto potřeb.

Přepravní potřeby seniorů zkoumali Glasgow a Blakely (2000); Wasfi, Levinson a El-Geneidy (2012); Boschmann a Brady (2013); Loukaitou-Sideris, Wachs a Pinski (2019); otázce mobility se věnoval i kolektiv českých autorů pod vedením Schmeidlera (2009).

Na téma zdraví, uspokojení jedinečných potřeb starších lidí ve venkovském prostředí se zaměřili Congdon a Rosswurm (2001). Jaká je potřeba sociální podpory pro seniory na venkově zkoumali Clark a Leipert (2007). Zdravotní potřeby venkovských seniorů zajímaly tým odborníků Bacsu, Jeffery, Johnson *et al.* (2012). Potřebu zdravotní péče u seniorů zkoumali Heckman, Gray a Hirdes (2013).

Potřebami bydlení současných seniorů se výzkumně zabýval Salkin (2009). Tutéž potřebu, potřebu dostupného bydlení seniorů, zkoumali Bigonnesse, Beaulieu a Garon (2014), Somerville, Wazeer a Wetzel (2011), dále Pearson, Quinn, Loganathan *et al.* (2019), Tanaś, M. Trojanek a R. Trojanek (2019). Potřebu seniorů přesídlit do seniorských komunit zjistili Trottier, Martel, Houle *et al.* (2000) a Chaulagain, Pizam, Wang *et al.* (2021).

Nenaplněné potřeby etnických menšin, nových přistěhovalců a seniorů identifikovali ve svém výzkumu Graham, Ivey a Neuhauser (2009) a Greysen, Hoi-Cheung, Garcia *et al.* (2014). Uspokojování potřeb seniorů v oblasti víry zkoumali McCabe a Somers (2009).

Boulton-Lewis, Buys a Lovie-Kitchin (2006) zjistili, že senioři ve věku 65–75 let se snažili se učit s odůvodněním, že chtějí udržet svou mysl aktivní a zůstat mentálně stimulovaní. Vacek a Rybenska (2015) se zaměřili na situaci starších lidí – jejich zájmy, obavy při dalším vzdělávání v oblasti ICT a to, jaké podmínky musí být splněny, aby vzdělávání přinášelo výsledky. Eastman a Iyer v roce 2005 zjistili, že senioři používající internet mají více sociálních kontaktů off-line (ale ne on-line) než ti, kteří internet nepoužívali. McMurtrey, McGaughey a Downey (2009) zkoumali problematiku zlepšování kvality života seniorů jejich využíváním IT. Potřebami cestování v kontextu životních a sociálních podmínek seniorů se zabývali Przybysz a Stanimir (2022). Vybrané výsledky výzkumu potřeb osob ve věku 60+ v Polsku zveřejnil Slaby (2019). Informační potřeby seniorů sledoval Campbell (2008). Hájková (1998) zkoumala činnosti, jež si senioři oblíbili.

Maslow (2000) zařazuje potřeby vědění do nejvyšší kategorie metapotřeb. Nejzásadnější roli ve vzdělávacích potřebách hrají vstupní determinanty, tedy motivy, bariéry, postoje a hodnoty dospělých jedinců (Řezáčová, 2015, s. 32). Satisfaktorem individuálních potřeb a zájmů a prostředkem, stimulatorem pro realizaci životních hodnot je vzdělávání (Čepelka, 2019, s. 31). Pozice potřeby vědění a porozumění (nebo také potřeby kognitivní, vzdělávací nebo potřeby učit se) jsou však stále tématem odborné diskuse. Podle Jarvise (2004) je vzdělávací potřeba slabý a nejasně definovaný konstrukt, což se mimo jiné projevuje tím, že bývá při operacionalizaci zaměňován s přáními, zájmy či tužbami, případně s požadavkem učících se jedinců nebo zadavatele. Rovněž Průcha (2014), pokud jde o vzdělávací potřeby, zmiňuje zájem a potřebu spolu s motivací jako prolínání tří psychologických rysů, které jsou u seniorů velmi obtížně rozpoznatelné.

Vzdělávání seniorů je politickou a akademickou záležitostí (Határ, Jedličková, & Kováčová, 2022). Důležité je ve starším či dlouhověkem člověku vzbudit zájem o jeho aktuální život, aby se zájmem a rád přistupoval k aktivitám, které mu jsou nabízeny (Salivarová, Veteška, 2014). K aktivizaci organismu dochází při činnosti; činnost odvádí pozornost od negativních fyzických a psychických projevů – naplňuje denní program, volný čas, vyvolává v seniorovi pocit uspokojení z výsledku konkrétní činnosti, z kontaktu s lidmi, který působí preventivně před sociální izolací; dochází k rozšiřování kulturního rozhledu a k získání nových schopností a dovedností (Pacovský & Heřmanová, 1981). Aktivita je ve stáří ovlivněna mnoha faktory spojenými se zdravotním stavem seniora, s jeho vzděláním, individuálním nastavením, se zkušenostmi, schopnostmi získanými v průběhu celého života (Farková, 2009). V činnosti však mohou být senioři také omezeni, pokud jim prostředí neposkytuje k aktivitě příležitosti.

V případech aktivního stáří někdy hovoříme o „konstrukci druhého programu“, který je závislý na schopnosti i motivaci aktivovat se k činnostem, kterých je jedinec schopen, uspokojujícím vlastní uvědomované potřeby. K činnostnímu přístupu k životnímu obsahu je jistě také nutná životní autonomie, tedy schopnost žít si život po svém, prostřednictvím vlastních pravidel (Hrozenská, 2008, s. 39).

Světová zdravotnická organizace (WHO) definovala aktivní stárnutí jako „proces optimalizace příležitostí pro zdraví, participaci a bezpečnost za účelem zvýšení kvality lidského života“ (WHO, 2002, s. 12), podobně Phelan, Anderson, LaCroix *et al.* (2004) a Grant (2008). Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vypracovalo a aktuálně sleduje *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*.

Výchozím podnětem pro výzkum a zpracování článku byl obsah komunikace seniorů na oslavě narozenin jednoho z nich, které se zúčastnili i autoři článku. V komunitním kruhu byli muži různého stupně i oboru vzdělání.

Cílem článku je prezentovat výsledky výzkumu definované cílem výzkumu s ohledem na teoretický rámec.

2. METODOLOGIE

Kladli jsme si výzkumnou otázku: Jaká je potřeba seniorů získávat informace a ze kterých oblastí? Ve smyslu výzkumné otázky bylo cílem výzkumu zjistit, zda respondenti-senioři mají potřebu získávat informace, ze kterých oblastí,

ze kterých trvale, a získaná data vyhodnotit z hlediska pohlaví a výše vzdělání respondentů.

Formulovali jsme následující dílčí výzkumné otázky:

- VO1) Jaká je potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění?
- VO1a) Jak se potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění liší dle pohlaví?
- VO1b) Jak se potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění liší dle dosaženého vzdělání?
- VO2) V jakých oblastech zájmu existuje největší potřeba seniorů získávat informace?
- VO2a) Jak se potřeba získávat informace v jednotlivých oblastech zájmu liší dle pohlaví?
- VO2b) Jak se potřeba získávat informace v jednotlivých oblastech zájmu liší dle stupně dosaženého vzdělání?
- VO3) Z jakých oblastí vědeckého poznání preferují senioři získávat informace stále (průběžně)?
- VO3a) Jak se liší preference seniorů získávat trvale informace z oblastí vědeckého poznání z hlediska pohlaví?

Výzkumné otázky se vztahují ke konkrétním položkám. Každá z položek byla vyhodnocena samostatně.

Hypotézy jsou formulovány jako hypotézy nulové, které budou ověřovány pro jednotlivé sledované aspekty.

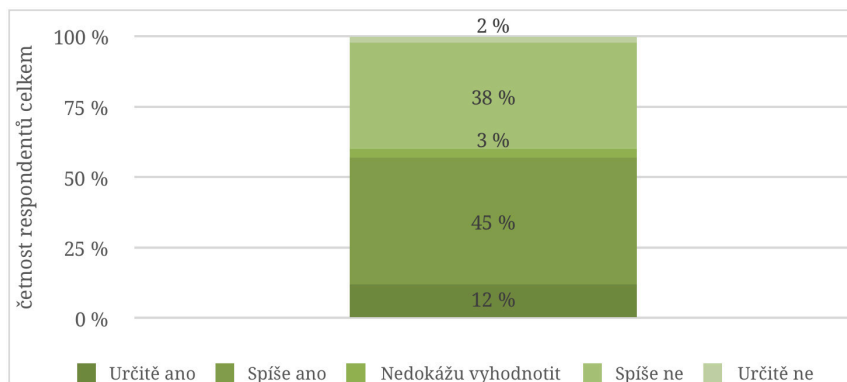
Výzkumnou metodou bylo dotazování, prostředkem výzkumu byl dotazník. Získaná data jsou zpracována pro skupinu respondentů, kteří uvedli svůj věk ve věkovém rozmezí 61–70 let. Dopředu jsme nezjišťovali, kolik je respondentům let, ale 200 dotazníků jsme osobně nebo e-mailem rozdávali jedincům, u nichž jsme námi stanovený věk odhadovali. Zpět jsme obdrželi 306 vyplněných dotazníků. Senioři si informaci o výzkumu sdělovali a dotazník si podstupovali. Metodou zapojení respondentů do výzkumu bylo tedy tzv. nabalování sněhovou koulí. Jednalo se o soubor dostupný a o prostý, záměrný, účelový výběr respondentů (Miovský, 2006). Po osobním a e-mailovém výběru dotazníků jsme nejprve provedli třídění prvního stupně – vybrali jsme dotazníky seniorů podle námi stanoveného věku a následně jsme je rozřídili podle pohlaví; 30 dotazníků jsme vyřadili z důvodu vyjádření mimo téma u některé z položek. Pro výzkum bylo mužům přiřazeno označení od

M1 do M55 a ženám od Ž1 do Ž112. Jednalo se o respondenty, kteří v minulosti ani v době výzkumu nestudovali 3UV.

3. VYBRANÉ VÝSLEDKY A DISKUSE

Z hlediska dosaženého stupně vzdělání nám na otázky odpovídalo 19 žen se základním vzděláním (Z), 16 mužů a 29 žen se středoškolským vzděláním s výučním listem (SVL), středoškolské vzdělání s maturitou (Ma) uvedlo 16 mužů a 45 žen, vyšší odborné vzdělání (VO) mělo 8 žen a žádný muž, vysokoškolské bakalářské (Bc) měly 4 ženy a stejný počet mužů, vysokoškolské magisterské nebo inženýrské uvedlo 16 mužů a 7 žen (Ing. nebo Mgr.) a vysokoškolské doktorské (dr.) pouze 3 muži. Jiné vzdělání respondenti neuvědli.

Zpracování dat k VO1) Jaká je potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění?

1 Graf: *Potřeba získávat nové informace o aktuálním dění ve společnosti*
Celkové výsledky ve výzkumném vzorku (n = 167)

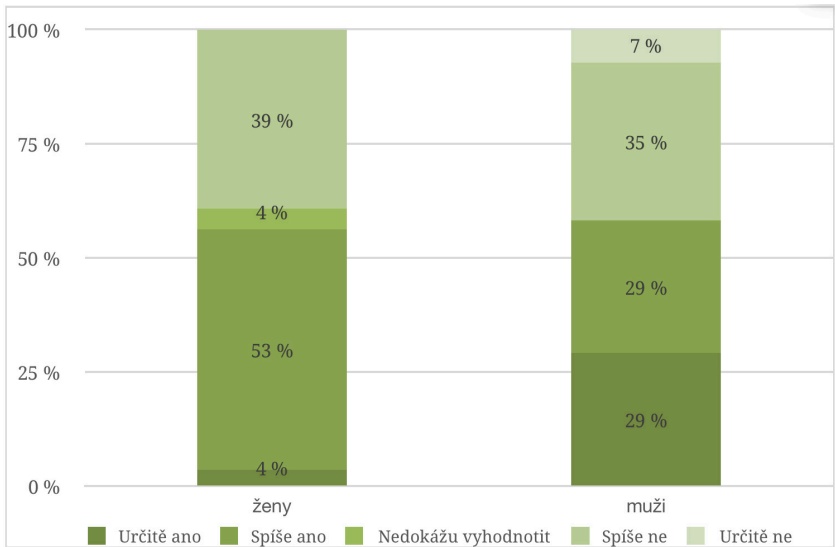
Graf 1 ukazuje, že seniory lze rozdělit přibližně na poloviny, kdy jedna polovina deklaruje potřebu získat informace o aktuálním dění, zatímco druhá o tyto informace zájem nemá. Avšak pokud senioři nebudou sledovat, co se ve světě děje, nebudou sledovat pokroky, zejména technické a technologické,

stane se, že některým věcem nebudou rozumět (Vostrý, Veteška *et al.*, 2021), což může mít různé dopady na jejich život.

Zajímala nás otázka VO1a): Jak se potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění liší dle pohlaví?

Výsledky přehledně ukazuje graf 2.

2 Graf: Potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění dle pohlaví

Jelikož jde o data nominální, byl pro statistické porovnání, zda existuje významný rozdíl z hlediska pohlaví, použit test dobré shody chí-kvadrát.

H_0 : Potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění se dle pohlaví neliší.

Vzhledem k tomu, že test nezávislosti pro kontingenční tabulku není možno použít, pokud více než 20 % polí má menší hodnotu než 5, resp. alespoň jedno pole obsahuje četnost menší než 1, museli jsme v kontingenční tabulce přistoupit k redukci počtu polí. Pro následující test jsme vyřadili ty respondenty, kteří nedokázali svou potřebu vyhodnotit (5 žen). Pro výpočet testu byl použit program PAST – PAleontological STatistics (Hammer & Harper, 2001).

Jelikož test χ^2 má hodnotu $p = 0,000$, existuje statisticky významný vztah mezi pohlavím a zájmem o získávání nových informací ohledně aktuálního dění. Lze proto přijmout alternativní hypotézu: Potřeba získávat informace se z hlediska pohlaví liší.

Abychom zjistili, kde (ve kterém poli kontingenční tabulky) se vztah projevuje, sestavili jsme znaménkové schéma kontingenční tabulky. Jedno znaménko (buď +, nebo –) se přiřazuje tehdy, pokud je rozdíl mezi pozorovanou a očekávanou četností statisticky významný na hladině významnosti 0,05, tj. pokud platí, že $1,96 \leq z < 2,58$. Dvě znaménka se přiřazují, pokud rozdíl mezi oběma četnostmi je významný na hladině významnosti 0,01, tj. v případě, že $2,58 \leq z < 3,30$. Tři znaménka se přiřazují, jestliže rozdíl je významný na hladině významnosti 0,001, tj. tehdy, pokud vypočítaná hodnota odpovídá podmínce $3,30 \leq z$ (Chráska, 2016, s. 75).

Za zjištěný rozdíl mohou hlavně muži, kteří významně častěji než ženy chtějí získávat nové informace. Ženy chtějí získávat informace méně intenzivně.

Výsledek testu významnosti však nevyovídá o stupni této závislosti. K posouzení stupně závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce jsme proto použili také koeficient kontingence (C). Nevýhodou (C) je, že jeho hodnota závisí na počtu řádků a na počtu sloupců v kontingenční tabulce, a že tudíž dva koeficienty (C) nelze srovnávat, pokud byly vypočítány z tabulek, které nemají stejné rozměry (tj. stejný počet řádků a sloupců). Proto jsme použili normovaný (C) neboli Kramerův V-koeficient,¹ který se pohybuje na standardizované škále od 0 do 1, což usnadňuje interpretaci síly vztahu. V našem případě vyšel tento koeficient 0,387. Jedná se o střední vztah – mezi slabou asociací (hodnoty kolem 0,2) a poměrně silnou (hodnoty kolem 0,5). Ukazuje se tak, že i když určitý vliv na potřebu seniorů získávání informací má, není příliš silný.

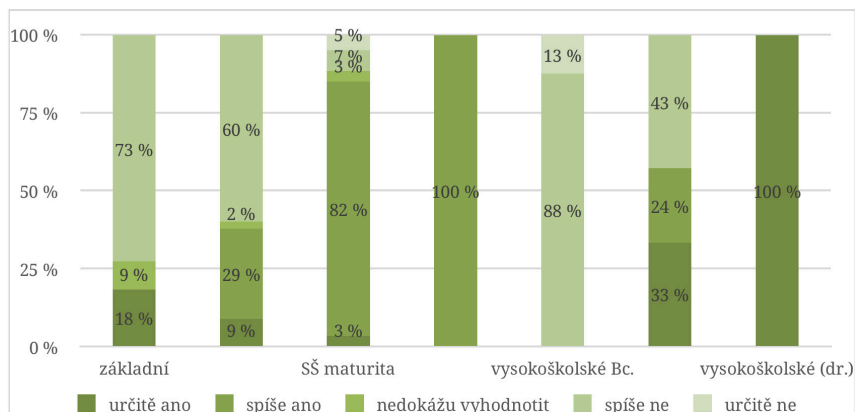
Dále jsme se zabývali VO1b) Jak se potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění liší dle dosaženého vzdělání?

Výsledky přehledně zobrazuje graf 3.

Pro statistické testování (použití χ^2) bylo opět nutno redukovat počty řádků v kontingenční tabulce. Rovněž zde byli vyloučeni respondenti, kteří se v poloze vyjádřili, že ji nedokážou vyhodnotit. Ze sedmi kategorií úrovně

---

1 Viz <https://ksoc.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/76/2018/09/Jak-analyzovat-kontignen%C4%8Dn%C3%AD-tabulky.pdf>.

3 Graf: Potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění dle dosaženého vzdělání

vzdělání bylo vytvořeno kategorií pět a byly sdruženy kategorie *určitě/spíše ano* a *určitě/spíše ne*.

Stanovili jsme následující nulovou hypotézu: Potřeba seniorů získávat informace o aktuálním dění se dle stupně dosaženého vzdělání neliší.

Protože výsledek testu dobré shody χ^2 p value = 0,000, přijímáme H_A , tedy že existuje statisticky významný rozdíl v potřebě seniorů získávat informace o aktuálním dění z hlediska stupně dosaženého vzdělání.

Z tabulky je možno vyčíst skutečnost, že s vyšším vzděláním zpravidla roste i větší potřeba získávat informace o aktuálním dění. Zájem nemají hlavně senioři se základním vzděláním a výučním listem, naopak poměrně velký zájem již mají senioři s maturitou. Neliší se zájem seniorů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. U vysokoškolského vzdělání nehraje roli získaný stupeň studia (magisterský, doktorský).

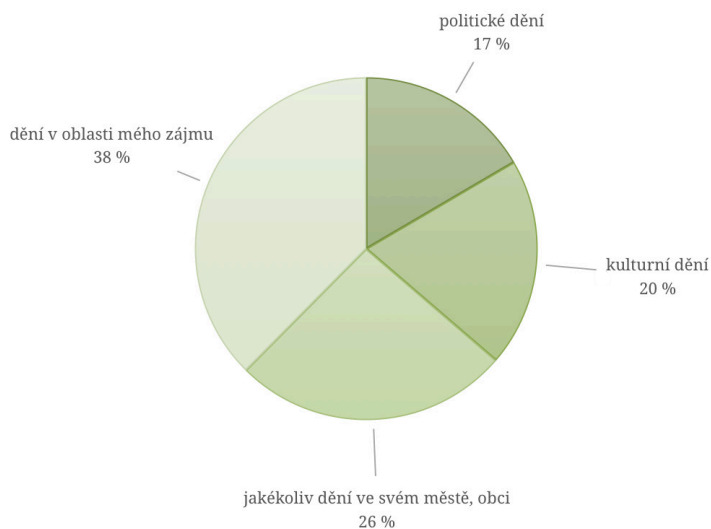
Kramerův V-koefficient = 0,501 dává vědět, že existuje střední, resp. poměrně silná závislost na vzdělání. Pokud bychom porovnali Kramerův V-koefficient u pohlaví a vzdělání, pak větší závislost existuje na vzdělání než na pohlaví.

VO2) zněla: V jakých oblastech zájmu existuje největší potřeba seniorů získávat informace?

Respondenti mohli vybírat ze čtyř oblastí. Celkové výsledky zobrazuje tabulka I a graf 4.

Tabulka I: Oblasti nejvyšší potřeby seniorů získávat informace

Vzdělání respondentů	Oblast				Marg. četnosti
	politické dění	kulturní dění	jakékoliv dění v mém městě, obci	děnění v oblasti mého zájmu	
Základní/SŠ výuční list	13	8	3	27	51
SŠ maturita/vyšší odborné	4	18	35	12	69
Vysokoškolské (Bc., Mgr., Ing., Dr.)	9	5	3	20	37
Σ	26	31	41	59	157

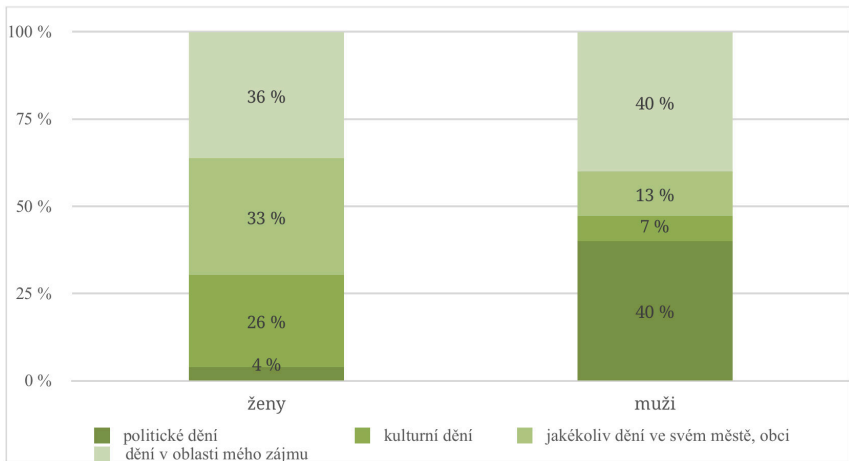

4 Graf: Oblasti nejvyšší potřeby seniorů získávat informace

Největší zájem mají seniori o své koníčky (tedy specifické oblasti, individuální pro každého seniora). Přibližně čtvrtina respondentů by se dala označit jako ti, kdo mají univerzální zájem o to, co se děje kolem nich (26 %, 41 seniorů). Pětina seniorů se hlavně zajímá o *děni kulturní* a nejméně se respondenti zajímají primárně o *děni politické*. Opět jsme se zaměřili na zjišťování rozdílů z hlediska pohlaví a stupně dosaženého vzdělání.

K otázce VO2a): Jak se potřeba získávat informace v jednotlivých oblastech zájmu liší dle pohlaví?

Získali jsme data, která znázorňuje opět sloupcový skládaný graf 5 (tento graf umožňuje srovnání relativních četností u jednotlivých pohlaví a eliminuje tak absolutní počet respondentů, který byl u žen významně vyšší).

5 Graf: Oblasti nejvyšší potřeby informací seniorů podle pohlaví

Opět jsme ke statistickému testování použili χ^2 . V tomto případě nebylo potřeba redukovat počty polí v kontingenční tabulce.

Stanovili jsme následující nulovou hypotézu: Potřeba seniorů získávat informace z různých oblastí poznání se dle pohlaví neliší.

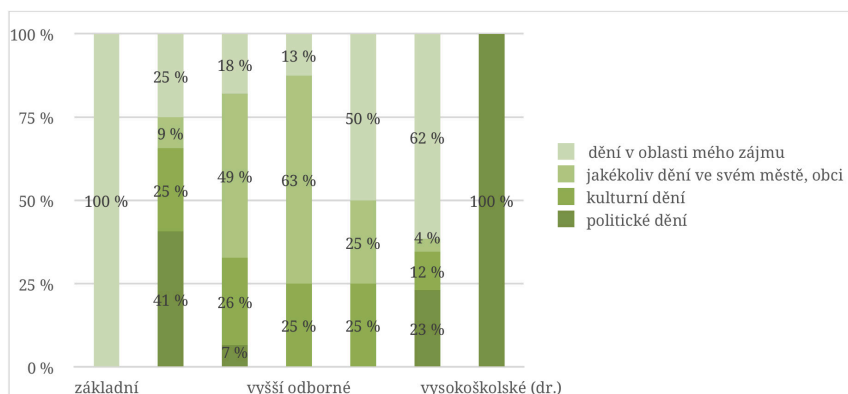
Protože výsledek testu dobré shody χ^2 p value = 0,000, přijímáme H_A , tedy že existuje statisticky významný rozdíl v potřebě seniorů získávat informace z různých oblastí poznání z hlediska pohlaví.

Při zjištění síly závislosti vyšla hodnota Kramerova V-koefficientu 0,509, což značí poměrně silnou závislost na pohlaví. Tato závislost se v největší míře odráží v rozdílném přístupu k oblasti politického dění.

Zatímco u mužů je potřeba získávat *informace v oblasti politického dění a dění v oblasti jejich zájmu*, u žen převládá potřeba získávat *informace v oblasti dění v jejich obci*, pak v *dění v oblasti jejich zájmu*. Potřeba informací o politickém dění je u žen marginální. Velký rozdíl se také jeví v potřebě získávat *informace v oblasti kulturního dění*, a to ve prospěch žen. V oblasti jakéhokoliv *dění v místě bydliště a v individuálních zájmech* se výsledky dle pohlaví statisticky významně nelišily. Bez rozdílu pohlaví je nejvyšší potřeba mezi seniory získávat *informace o dění v oblasti jejich konkrétního zájmu*. Další oblasti, v níž respondenti pociťují potřebu získávat informace, jsou různorodé. Odpovídají individuálním charakteristikám seniorů jako jednotlivců a jistě také jejich časovým možnostem a životním podmínkám.

Zajímalo nás také (VO2b): Jak se potřeba získávat informace v jednotlivých oblastech zájmu liší dle stupně dosaženého vzdělání?

Výsledky zobrazuje graf 6.

6 Graf: Oblasti nejvyšší potřeby informací seniorů podle vzdělání

Graf prezentuje, že senioři se základním vzděláním mají potřebu získávat *informace* hlavně pouze z *oblasti jejich osobního zájmu*, zatímco senioři s doktorátem se primárně zajímají o *politické dění*. Stredoškolaři s maturitou

dávají přednost *informacím z jejich místa bydliště* bez ohledu na další specifikaci, podobně i senioři s vyšším odborným vzděláním. Avšak i vysokoškoláci (Ing., Mgr.), podobně jako senioři se základním vzděláním, deklarovali největší potřebu získávat *informace z oblastí jejich osobního zájmu*.

Ke statistickému porovnání vlivu stupně dosaženého vzdělání byl stejně jako v předchozích případech použit test χ^2 . Pro provedení testu bylo opět nutno sdružit úrovně vzdělání a redukovat tak počet buněk s velmi nízkými četnostmi (nulovými, resp. nižšími než 5).

Na základě vypočítané hodnoty $p = 0,000$ lze přijmout alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl mezi preferovanou oblastí zájmu u seniorů z hlediska úrovně jejich vzdělání.

Nejvíce statisticky významných rozdílů se vyskytlo v kategorii preferencí informací z oblasti *jakéhokoliv dění v jejich městě, obci*, kde výrazně vyšší potřebu mají senioři s maturitou, resp. vyšším odborným vzděláním, naopak senioři se základním vzděláním nebo výučním listem preferují informace z této oblasti staticky podprůměrně. Podobně i vysokoškoláci, kteří dávají větší přednost informacím z jiných oblastí zájmu (politice, kultuře, oblasti jejich zájmu). Rozdíly v oblasti preference informací o kulturním dění se statisticky neliší u žádné skupiny dle úrovně vzdělání. Nutno přiznat, že síla testu v tomto případě díky sdruženým kategoriím vzdělání není tak velká a pro přesnější interpretace je třeba výsledky číst i v souvislosti s výše uvedeným grafem (například že i mezi vysokoškoláky je rozdíl u oblasti politiky nebo že senioři s výučním listem mají také relativně výraznější zájem o politiku, ale při spojení se skupinou seniorů se základním vzděláním již tento rozdíl není statisticky významný).

Sílu závislosti potřeby informací v jednotlivých oblastech zájmu jsme měřili opět pomocí Kramerova V-koeficientu. Hodnota 0,411 značí sice střední vztah (středně silnou asociaci), avšak je slabší než u pohlaví (0,509).

Také nás zajímalo VO3): Z jakých oblastí vědeckého poznání preferují senioři získávat informace trvale?

Na tuto výzkumnou otázku odpovídalo pouze 137 respondentů (20 neodpovědělo). Jeden ze seniorů při osobním odevzdávání dotazníku nám sám od sebe sdělil, že v dotazníku není uvedena jeho oblast. Domníváme se, že stejné důvody k nevyplnění měli i ostatní. Každá z jednotlivých oblastí (společenské, přírodní a technické vědy) byla ještě vnitřně specifikována. Absolutní četnosti a pro lepší srovnání i relativní četnosti jsou uvedeny v tabulce II.

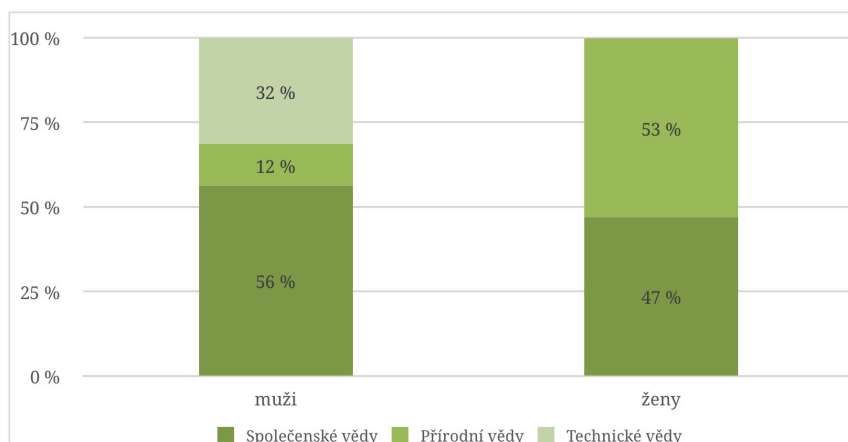
Tabulka II: Oblasti vědeckého poznání, z nichž preferují senioři získávat informace

Oblast	Absolutní četnost	Relativní četnost	Díličí oblast	Absolutní četnost	V rámci celku (%)	V rámci vědní oblasti (%)
Společenské vědy	71	52%	právo	28	20	39
			psychologie	26	19	37
			sociologie	17	12	24
Přírodní vědy	43	31%	medicína	42	31	98
			matematika	1	1	2
			fyzika	0	0	0
			chemie	0	0	0
Technické vědy	23	17%	stavebnictví	16	12	70
			elektrotechnika	7	5	30
			strojírenství	0	0	0

Výsledky ukazují, že senioři mají nejčastěji potřebu získávat (sledovat) *informace z oblasti společenských věd*, nejméně pak z *věd technických*. Má na to vliv i celkový počet respondentů a jejich struktura dle pohlaví, kdy mužů ve vzorku je zastoupeno mnohem méně než žen (podrobněji viz VO3a). V rámci přírodních věd se kromě jediné výjimky senioři zajímají o oblast *medicíny* (a o tuto oblast projevílo zájem nejvíce seniorů), což může souviset s tím, že ve svém věku řeší senioři zdraví (zpravidla) jako prioritu. Necelá pětina respondentů preferuje oblast *technických věd*, v nichž převažuje z více než dvou třetin oblast *stavebnictví*. Nejvíce zastoupená oblast společenských věd je sycena zájmem o informace z oblasti *práva* a *psychologie*.

Poslední položka, která se vztahovala k oblastem, byla VO3a): Jak se liší preference seniorů získávat trvale informace z oblastí vědeckého poznání z hlediska pohlaví?

7 Graf: Potřeba získávat informace z oblastí vědeckého poznání z hlediska věku

Pouze muži deklarovali potřebu získávat informace v *oblasti technických věd*, a to 16 mužů (22 %) o *stavebnictví* a 7 mužů (10 %) o *elektrotechniku*. Zájem o informace z oblasti strojírenství neprojevil žádný muž. Je tedy zřejmé, aniž bychom museli explicitně počítat statistickou významnost (použití test dobré shody), že tyto statisticky významné rozdíly existují (test by z důvodu nulové hodnoty u žen stejně nebylo možno použít). Dále budeme tedy sledovat pomocí testu dobré shody případné rozdíly pouze v oblastech společenských a přírodních věd.

Potřebu *informací z oblastí společenských věd* deklarovalo 41 mužů (56 %) a 30 žen (47 %). Potřebu *informací z oblastí věd přírodních* pak 9 mužů (12 %) a 34 žen (53 %).

Stanovili jsme následující nulovou hypotézu:

Potřeba získávat informace ze společenských a přírodních věd se z hlediska pohlaví neliší.

Vypočítaná hodnota $p = 0,000$ umožňuje přijmout alternativní hypotézu. Existuje statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami a jejich preferencí získávání informací z oblastí přírodních a společenských věd. Tento rozdíl je zapříčiněn rozdílem v oblasti přírodních věd, kde ženy se statisticky více zajímají o informace z medicíny než muži. U žen tento zájem převyšoval muže více než čtyřnásobně: 9 mužů (12 %), ale 33 žen (52 %).

Pouze jedna respondentka preferuje informace z oblasti matematiky, což činí 2 % z celku.

Pokud se však podíváme společně na oblasti přírodní i společenské vědy a zjišťujeme sílu závislosti Kramerovým V-koeficientem, vliv pohlaví na potřebu informací z těchto oblastí je spíše slabší (0,360). Výsledek je ovlivněn tím, že v rámci společenských věd jako celku není statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami co do potřeby získávání informací.

Co se týče deklarovaného zájmu v rámci společenských věd (psychologie, sociologie, právo), pak muži preferují získávat *informace z oblasti práva* (30 %), dále pak *psychologie* (19 %) a nejméně z oblasti *sociologie* (zájem má necelých 7 % mužů). Ženy deklarovaly shodně nejčastější zájem o *informace z psychologie i sociologie* (obě kategorie necelých 19 % žen). Naopak co se týče potřeby získávat *informace z oblasti práva*, zde ženy uváděly nižší zájem (přibližně 9 % žen). Absolutní hodnoty (pozorované četnosti) spolu s očekávanými četnostmi jsou uvedeny v tabulce III, která zároveň slouží jako zdroj dat pro test dobré shody.

Tabulka III: *Pozorované četnosti spolu s očekávanými četnostmi*

Podobor	Muži	Ženy
Psychologie	14 (15,01)	12 (10,99)
Sociologie	5 (9,82)	12 (7,18)
Právo	22 (16,17)	6 (11,83)

Nulová hypotéza je formulována následovně:

Potřeba získávat informace uvnitř oblasti společenských věd se dle pohlaví neliší.

Výsledek testu dobré shody ukazuje, že na hladině významnosti 0,01 lze přijmout alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl mezi potřebou získávat informace z různých oblastí společenských věd dle pohlaví. Můžeme tak učinit například následující závěry. V suboblasti psychologie se potřeba získávání informací dle pohlaví neliší, zatímco v ostatních dvou suboblastech ano. Muži preferují získávat *informace z oblasti práva*, zatímco ženy z *oblasti sociologie*.

K posouzení stupně závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce jsme i zde použili také Kramerův V-koeficient. Jeho hodnota 0,389 značí střední závislost, což mj. znamená, že vliv na tyto počty seniorů s potřebou získávat

informace budou mít i jiné, zde nezjišťované faktory. Tato skutečnost platí de facto i pro všechna předchozí měření.

Oblasti navržené respondenty, z nichž by rádi trvale získávali informace, jsou shodné s oblastmi, jež uvedli jako *oblasti svého zájmu*.

Nové informace i ve vyšším věku přinášejí člověku mnohá pozitiva a zkvalitňují prožívání života. Výsledky, které byly získány a které jsou součástí výzkumné části, mají deklarativní charakter. Jsme však přesvědčeni o tom, že informace v podobě odpovědí na otázky v dotazníkovém šetření odpovídají osobním identifikovaným vlastním potřebám na výzkumu zúčastněných respondentek-seniorek a respondentů-seniorů. K tomuto závěru nás vede osobní zkušenost s distribucí dotazníků a přesvědčení, že respondenti vzhledem ke svému věku znají sami sebe, a proto na otázky uvedené v dotazníku pravdivě odpověděli. Někteří senioři nám sdělovali, že jsou potěšeni, že má o jejich názory někdo zájem, že s nimi někdo navázal kontakt. Byly i situace, kdy jsme děkovali za vyplnění dotazníku a senioři děkovali nám, že jsme jim dali dotazník vyplnit.

4. LIMITY VÝZKUMU

Získaná data mají z hlediska času a individualit jedinců seniorního věku podmíněnou platnost.

ZÁVĚR

V tom, zda pociťují potřebu získávat nové informace, se dokázali muži rozhodnout. Nerozhodné byly pouze ženy, a to 2 ženy se Z, 1 se SVL, 2 ženy s Ma. Vzhledem ke stanovenému cíli se u získaných dat všech tří výzkumných otázek potvrdila HA, že mezi seniory a seniorkami z výzkumného souboru je potřeba informací, co se týče oblastí, rozdílná. Oblasti jsou rozdílné i z hlediska dosaženého vzdělání respondentů a odlišnost je i v oblastech vědeckého poznání, z níž mají potřebu získávat informace trvale.

Jak uvádí Beneš (2003), i mezi seniory zaznamenáváme v zájmech i potřebách značné rozdíly. Nejvyšší potřebu získávat informace mají muži v *oblasti politického dění a dění v oblasti jejich zájmu*. Ženy pociťují potřebu získávat informace v *oblasti dění v jejich obci, v dění v oblasti jejich zájmu a v oblasti kulturního dění*.

Nejvyšší četnost, v níž by senioři a seniorky z výzkumného souboru rádi trvale získávali informace, vykazuje *oblast společenských věd a medicíny* z oblasti přírodních věd. Vzhledem k věku respondentů není jejich potřeba trvalých informací z medicíny překvapující. Uvedené společenské vědy a medicína těsně souvisí s každodenním životem a se zdravím seniorů a to přímo ovlivňuje jejich aktivitu (Farková, 2009). O informace z těchto oborů mají zájem jak muži, tak ženy. V ČR se zvyšuje počet seniorů, kteří potřebují pomoc ve zdravotní oblasti (Mlýnková, 2011) a tuto skutečnost si uvědomují i sami senioři.

Co se týče *stavebnictví*, potřeba informací u mužů v naší zemi, kdy muži mnohdy v minulých desetiletích stavěli svépomocí, nepřekvapí. Také se může jednat o touhu a snahu dozvědět se něco nového v oboru, jímž se v pracovním životě zabývali (Homolová & Vašašová, 2019), poněvadž jak uvádí Veteška (2017), bývalé profesní zaměření je jedním z charakteristik života seniorů, jejich heterogenity a stratifikace života.

Vysokou četnost potřeby informací má i podoblast *práva*. V současném právním prostředí státu, v němž se poměrně rychle mění zákonné normy a rychle přibývají nové, není pro seniory jednoduché se v právním prostředí orientovat. Oblasti, z nichž respondenti potřebují získat informace nad běžnou nabídku, jsou respondenty navrženy v jednotkách, jsou rozmanité a odlišné u mužů a žen.

Aktivita je pro seniora zvláště důležitá. Díky ní může najít nové přátele, zjistit informace, jež jsou pro jeho život významné, a tím ho zlepšit. Pokud je volný čas seniora naplněn kvalitními aktivitami, jež ho osobnostně uspokojí, má to dopad na fyzické zdraví seniora a odráží se to na jeho psychice, která je ve starším věku klíčová. Jednou z oblastí aktivit může být i oblast vzdělávání (Vostrý, Veteška *et al.*, 2021), v níž mohou uspokojit svou individuální potřebu být informováni.

LITERATURA

- Bacsu, J. R., Jeffery, B., Johnson, S., Martz, D., Novik, N., & Abonyi, S. (2012). Healthy Aging in Place: Supporting Rural Seniors' Health Needs. *Online Journal of Rural Nursing and Health Care*, 12(2), 77–87. Dostupné z: <https://doi.org/10.14574/ojrnhc.v12i2.52>.
- Beneš, M. (2003). *Andragogika*. Praha: Eurolex Bohemia.

- Bílková, V., Šimáčková, K., & Tymofeyeva, A. (2022). *Lidská práva starších lidí*. Praha: Wolters Kluwer.
- Bignonnesse, C., Beaulieu, M., & Garon, S. (2014). Meaning of Home in Later Life as a Concept to Understand Older Adults' Housing Needs: Results from the 7 Age-friendly Cities Pilot Project in Québec. *Journal of Housing for the Elderly*, 28(4), 357–382. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/02763893.2014.930367>.
- Blackburn, M. (2010). Limited-income Seniors Report Multiple Chronic Diseases in Quality-of-life Study *California Agriculture*, 64(4), 195–200. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/779096z9>.
- Blumberg, J. (1997). Nutritional Needs of Seniors. *Journal of the American College of Nutrition*, 16(6), 517–523. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/07315724.1997.10718714>.
- Boschmann, E. E., & Brady, S. A. (2013). Travel Behaviors, Sustainable Mobility, and Transit-oriented Developments: A Travel Counts Analysis of Older Adults in the Denver, Colorado Metropolitan Area. *Journal of Transport Geography* 33, 1–11. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2013.09.001>.
- Boulton-Lewis, G. M., Buys, L., & Lovie-Kitchin, J. (2006). Učení a aktivní stárnutí. *Educational Gerontology*, 32(4), 271–282. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03601270500494030>.
- Campbell, R. J. (2008). Meeting Seniors' Information Needs: Using Computer Technology. *Home Health Care Management & Practice*, 20(4), 328–335. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1084822307310765>.
- Clark, K. J., & Leipert, B. D. (2007). Strengthening and Sustaining Social Supports for Rural Elders. *Online Journal of Rural Nursing and Health Care*, 7(1), 13–26. Dostupné z: <https://doi.org/10.14574/ojrnhc.v7i1.140>.
- Congdon, J., & Rosswurm, M. A. (2001). Meeting the Unique Needs of Elders in Rural Settings. *Geriatric Nursing*, 22(5), 265–267. Dostupné z: <https://doi.org/10.1067/mgn.2001.119471>.
- Čepelka, O. (2019). Satisfakční a stimulační efekty organizovaného vzdělávání seniorů. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, 9(3), 23–42. Dostupné z: <https://doi.org/10.11118/lifele20190903023>.
- Čevela, R., Čevelová, L., Kalvach, Z., Holčík, J., & Kubů, P. (2014). *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada Publishing.
- Eastman, J. K., & Iyer, R. (2005). The Impact of Cognitive Age on Internet Use of the Elderly: An Introduction to the Public Policy Implications. *International*

- Journal of Consumer Studies*, 29(2), 125–136. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2004.00424.x>.
- Farková, M. (2009). *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada Publishing.
- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Praha: Argo.
- Gierek, P. (2017). Activity and Needs of Seniors – Research Report in Chorzów. *Horyzonty Wychowania*, 16(40), 127–145. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=719274>.
- Glasgow, N., & Blakely, R. M. (2000). Older Nonmetropolitan Residents' Evaluations of their Transportation Arrangements. *Journal of Applied Gerontology*, 19(1), 95–116. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0733464800019001>.
- Graham, C. L., Ivey, S. L., & Neuhauser, L. (2009). From Hospital to Home: Assessing the Transitional Care Needs of Vulnerable Seniors. *The Gerontologist*, 49(1), 23–33. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/geront/gnp005>.
- Grant, B. C. (2008). Should Physical Activity be on the Healthy Aging Agenda? *Social Policy Journal of New Zealand*, 33, 163–177. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/10289/982>.
- Greysen, S. R., Hoi-Cheung, D., Garcia, V., Kessell, E., Sarkar, U., Goldman, L., ... & Kushel, M. (2014). Missing Pieces – Functional, Social, and Environmental Barriers to Recovery for Vulnerable Older Adults Transitioning from Hospital to Home. *Journal of the American Geriatrics Society*, 62(8), 1556–1561. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jgs.12928>.
- Hammer, Ø., & Harper, D. A. (2001). Past: Paleontological Statistics Software Package for Education and Data Analysis. *Palaeontologia electronica*, 4(1). Dostupné z: https://palaeo-electronica.org/2001_1/past/past.pdf.
- Haškovcová, H. (2012). *Sociální gerontologie aneb Seniori mezi námi*. Praha: Galén.
- Határ, C. (2017). Vzdělávací potřeby seniorů žijících v zařízeních sociálních služeb. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 7(2). Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&an=127243117&scope=site>.
- Határ, C., Jedličková, P., & Kováčová, A. (2022). *Edukácia seniorov*. Nitra: UKF.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2015). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Heckman, G. A., Gray, L. C., Hirdes, J. P. (2013). *Addressing Health Care Needs For Frail Seniors In Canada: the Role of InterRAI Instruments*. Dostupné z: <http://canadiangeriatrics.ca/2013/12/volume-3-issue-1-addressing-health-care-needs-for-frail-seniors-in-canada/>.

- Homolová, E., & Vašašová, Z. (2019). Zmeny v motivačných faktoroch v jazykovej edukácii seniorov. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, 9(2), 23–38. Dostupné z: <https://doi.org/10.11118/lifele20190902023>.
- Horák, F. (2019). *Lidská důstojnost: kritická reflexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu*. Praha: Leges.
- Hrozenká, M. (2008). Autonomie staršieho človeka. In: Hrozenká, M. et al. *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská*. Martin: Osveta, s. 36–39.
- Chaulagain, S., Pizam, A., Wang, Y., Severt, D., & Oetjen, R. (2021). Factors Affecting Seniors' Decision to Relocate to Senior Living Communities. *International Journal of Hospitality Management*, 95, 102920. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.102920>.
- Child, P. (1996). The Study of Educational Needs and Interests of Saskatchewan Seniors and Professionals in Relation to Abuse and Mistreatment of Older Adults. Saskatchewan, Univ. Extension. Seniors. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=ED402446>.
- Chráska, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing.
- Jarvis, P. (2004). *Adult Education & Lifelong Learning: Theory and Practice*. London: Routledge Flamer.
- Kollárik, T. (1993). *Sociálna psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Koukolík, F. (1995). *Možek a jeho duše*. Praha: Makropulos.
- Kuchařová, V., Barvíková, J., Höhne, S., Janurová, K., Nešporová, O., Paloncyová, J., Svobodová, K., & Vidovičová, L. (2019). Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.
- Loukaitou-Sideris, A., Wachs, M. & Pinski, M. (2019). Toward a Richer Image of the Mobility Needs of Older Americans. *Journal of the American Planning Association*, 85(4), 482–500. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01944363.2019.1630295>.
- Martin, E. & Junod, J. P. (1986). *Lehrbuch der Geriatrie*. 2. vyd. Bern – Stuttgart – Toronto: Hans Huber.
- Maslow, A. H. (2000). *Ku psychologii bytia*. Modra: Persona.

- McCabe, J., & Somers, S. (2009). Ošetřovatelství v komunitě víry: Naplňování potřeb seniorů. *Journal of Christian Nursing*, 26(2), 104–109. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/01.CNJ.0000348271.20300.b0>.
- McMurtrey, M. E., McGaughey, R. E., & Downey, J. P. (2009). Seniors and Information Technology: A Potential Goldmine of Opportunity? *International Journal of Intercultural Information Management*, 1(3), 300–316. Dostupné z: <https://doi.org/10.1504/IJIIIM.2009.025371>.
- Mioviský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Mlýnková, J. (2011). *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing.
- Ondráková, J. (2012). *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Ondrušová, J. (2011). *Stáří a smysl života*. Praha: Karolinum.
- Pacovský, V., & Heřmanová, H. (1981). *Gerontologie*. Praha: Avicenum.
- Palán, Z. (2002). *Lidské zdroje: Výkladový slovník*. Brno: Academia.
- Pearson, C. F., Quinn, C. C., Loganathan, S., Datta, A. R., Mace, B. B., & Grabowski, D. C. (2019). The Forgotten Middle: Many Middle-income Seniors will have Insufficient Resources for Housing and Health Care. *Health Affairs*, 10–1377. Dostupné z: <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2018.05233>.
- Phelan, E. A., Anderson, L. A., LaCroix, A. Z., & Larson, E. B. (2004). Older Adults Views of Successful Aging – how do they Compare with Researchers' Definitions? *Journal of the American Geriatrics Society*, 52(2), 211–216. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.2004.52056.x>.
- Průcha, J. (2014). *Andragogický výzkum*. Praha: Grada Publishing.
- Prusáková, V. (2007). *Základy andragogiky 1*. Bratislava: Gerlach Print. Przybysz, K., & Stanimir, A. (2022). Tourism-Related Needs in the Context of Seniors' Living and Social Conditions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(22), 15325. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/ijerph192215325>.
- Řezáčová, L. (2015). „Životní cykly“ vzdělávacích a rozvojových potřeb. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, 5(1), 29–57. Dostupné z: <http://doi.org/10.11118/lifele2015050129>.
- Sak, P., & Kolesárová, K. (2012). *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada Publishing.
- Salivarová, J., & Veteška, J. (2014). *Edukace seniorů v evropském kontextu: teoretická a aplikační východiska*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.

- Salkin, P. E. (2009). A Quiet Crisis in America: Meeting the Affordable Housing Needs of the Invisible Low-income Healthy Seniors. *Geo. J. on Poverty L. & Pol'y*, 16, 285. Dostupné z: <https://digitalcommons.tourolaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1512&context=scholarlyworks>.
- Schmeidler, K. a kol. (2009). *Problémy mobility stárnoucí populace*. Brno: NOVOPRESS.
- Słaby, T. (2019). Housing Needs of Polish Seniors. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician*, 64(01), 20–31. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=885299>.
- Somerville, T., Wazeer, A., & Wetzel, J. (2011). Affordable Housing Needs of Ethnic Seniors in Vancouver. Dostupné z: <https://open.library.ubc.ca/soa/cIRcle/collections/facultyresearchandpublications/52383/items/1.0052273>.
- Škoda, J., Doulík, P., & Kykalová, S. (2023). Semilongitudinální výzkum změn v motivaci seniorů ke vzdělávání v rámci univerzit třetího věku. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, 13(1), 31–50. Dostupné z: <https://doi.org/10.11118/lifele20231301031>.
- Tanaš, J., Trojanek, M., & Trojanek, R. (2019). Seniors' revealed preferences in the housing market in Poznaň. *Economics & Sociology*, 12(1), 353–369. Dostupné z: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2019/12-1/22>.
- Trottier, H., Martel, L., Houle, C., Berthelot, J. M., & Légaré, J. (2000). Living at Home or in an Institution: What Makes the Difference for Seniors? *Health Reports-Statistics Canada*, 11(4), 49–61. Dostupné z: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/82-003-x/1999004/article/5067-eng.pdf?st=xONw5XgQ>.
- Vacek, P., & Rybenska, K. (2015). Research of Interest in ICT Education Among Seniors. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1038–1045. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.276>.
- Veteška, J. (2017). *Gerontagogika: psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů*. Praha: Česká andragogická společnost.
- Vostrý, M., Veteška, J. et al. (2021). *Kognitivní rehabilitace seniorů: psychosociální a edukační souvislosti*. Praha: Grada Publishing.
- Walker, A. (2006). Active Ageing in Employment: Its Meaning and Potential. *Asia-Pacific Review*, 13 (1), 78–93. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13439000600697621>.
- Wasfi, R., Levinson, D., & El-Geneidy, A. (2012). Measuring the Transportation Needs of Seniors. *Journal of Transport Literature*, 6, 08–32. Dostupné na: <https://www.oalib.com/paper/2907412>.

World Health Organization (WHO) (2002). Active aging: a policy framework.
Geneva, Switzerland: World Health Organization.

Kontakt

doc. PaedDr. Radmila Burkovičová, Ph.D.: Radmila.Burkovicova@osu.cz

JUDr. PaedDr. PhDr. Daniel Hanuš, Ph.D., LL.M., MBA: daniel.hanus@ff.cuni.cz

Mgr. Ondřej Šimik, Ph.D.: Ondrej.Simik@osu.cz

<https://doi.org/10.11118/lifele20241402101>

